

wij•land

jaarverslag 2024

**met de laarzen in het veen
en de ogen op de horizon**

maar je gaat

wees een kathedralenbouwer
leg een steen waar over 300 jaar
iemand tegenaan leunt en zucht
handen in de zakken, de blik op oneindig
die blauwe lucht, daar waar ideeën wonen
waar alles, echt alles ontstaat

iemand moet de eerste zijn
de eerste mens, de eerste plant

geduldig wachten in het donker tot je licht ziet
omhoog schiet, je uitrekt en aftast
hoe ver nog naar buiten
waar bladeren groeien
en ideeën ontspruiten

een diepe penwortel
baant zich een weg door de aarde
haalt mineralen diep uit de grond
maakt een kale vlakte tot waarde

omdat je mogelijk maakt wat nog niet bestaat
of juist wegen baant in bestaande kaders

wat je niet probeert, lukt sowieso niet
al hoorde je 100 keer wat niet kon
je ziet vaag iets verderop aan de horizon
geen idee wat het waard is
maar je gaat

je bouwt een stal voor de volgende generatie
neemt een sprong naar de maan
oogst op de bodem van de Zuiderzee
durft ondanks de burens de paardenbloemen te
laten staan

maar wie maakt de weg vrij voor de wegenbouwers
reikt stenen aan, breekt muren af
wie biedt bedding voor onzekerheid
als je niet past in de mal van maakbaarheid
als je blik steeds verder reikt
als je juist van gesloten deuren energie krijgt

het is die liefde voor iets groters,
onnoembaar tussen al dat groen
het is niet het slagen, maar het doen

iemand moet de eerste zijn

wees een bodembouwer
voed het leven in de grond waar over 300 jaar
iemand op zijn knieën de wormen telt,
de nagels zwart, blik op oneindig
die donkere wereld, daar waar ideeën wonen
waar alles, echt alles ontstaat

geen idee waar het allemaal heen gaat
maar je gaat

Dit gedicht is geschreven
door Wij.lander Rosa Vendel

voorwoord

We blikken terug op een jaar vol veranderingen. Sommige veranderingen gingen snel, met direct zichtbare consequenties en andere gingen juist langzaam. Pas na een tijd merk je dat er toch echt iets verschoven is. Boeren kregen in 2024 te maken met verdere afbouw van de derogatie, wat er in de veengebieden toe leidde dat bedrijven die tot nu toe grondgebonden waren, ineens mest moesten zien af te voeren. Dit had niet alleen gevolgen voor het financiële plaatje van deze bedrijven, maar leidde ook tot praktische uitdagingen, nog grotere ‘grondhonger’ en zorgen over de toekomst. Het uitermate natte weer, met een aaneenschakeling van druilerige dagen, hielp daar niet bij. Wat dat betreft zijn de geleidelijke veranderingen in ons klimaat en weerpatroon nu toch ook steeds duidelijker.

Ook het denken over de landbouwtransitie verschuift heel geleidelijk. In 2024 publiceerde Imke de Boer het rapport ‘wat we gemeen hebben’ waarin ze liet zien dat een breed scala aan voedselvisies het op veel punten inmiddels eens is over de veranderingen die nodig zijn. Gelukkig begint ook het besef in te dalen dat bedenken waar je heen wil één ding is, maar je daar alleen heelhuids komt als je oog hebt voor waar mensen en bedrijven nu staan en wat zij nodig hebben om veranderingen door te kunnen voeren.

Als Wij.land werken we heel praktisch aan deze ‘hoe dan?’ vragen. Naast doorlopende projecten over bodemgezondheid, kruiden en waterkwaliteit zoomden we in 2024 ook verder in op het verbeteren van de mestkwaliteit, onderzochten we mogelijkheden voor agricycling in Utrecht en brachten we met het Hollandse Lagen project biodiversiteit naar nieuwe hoogtes. Met het Veenweidefonds droegen we bij aan het waarmaken van de gedroomde innovaties van

‘Zo is Wij.land geleidelijk van pionier doorgegroeid naar een stabiele beweging die met continuïteit werkt aan een toekomstbestendig veenweidelandschap.’

een aantal ondernemers, van successielandbouw tot natte teelten en natuurlijke waterzuivering. En het fonds droeg ook bij aan een muzikale voorstelling over verandering en wat dat met je doet.

Stil staan bij wat al die verandering van ons als mensen vraagt is geen overbodige luxe. Het is nogal wat om het houvast van vertrouwde routines en overtuigingen los te laten. Zeker als je de verantwoordelijkheid voor je bedrijf en de generaties voor en na jou op je schouders voelt drukken. We hebben ons de afgelopen jaren dan ook hard gemaakt voor betere sociaal-economische begeleiding voor ondernemers bij het verkennen van hun toekomst. Iemand die onafhankelijk en kosteloos helpt om je ambities te toetsen, perspectief te creëren en realistische keuzes te maken. Eind 2024 zagen we deze wens in vervulling gaan met het beschikbaar komen van financiering voor BoerenPerspectief knooppunt Noord-Holland en Utrecht West.

Mede door de grote tijdsinvestering die BoerenPerspectief vroeg van Danielle de Nie, koos zij ervoor een stapje terug te doen bij Wij.land. In februari 2024 nam Toos van Noordwijk het stokje van haar over als directeur. Deze wisseling van de wacht ging gepaard met meer interne veranderingen, zoals het organiseren van projecten in overkoepelende programma's, het opnemen van teamleiders in het management team en het verder professionaliseren van de organisatie. Zo is Wij.land geleidelijk van pionier doorgegroeid naar een stabiele beweging die met continuïteit werkt aan een toekomstbestendig veenweidelandschap. Tegelijkertijd proberen we daarbij wendbaar en snel te blijven, zodat we een betrouwbare en effectieve partner zijn, hoe de wereld om ons heen zich ook ontwikkelt.

In een wereld vol verandering kiezen wij ervoor te blijven bouwen – aan de bodem, aan vertrouwen, en aan een toekomst waar iemand over 300 jaar op kan leunen.

Toos van Noordwijk
Directeur Wij.land

Maas Jan Heineman
Voorzitter bestuur

inhoud

groeipad

8

wij.land van start tot 2024, met de laarzen in het veen en de ogen op de horizon

randvoorwaarden

19

samen met overheid, marktpartijen en andere systeemspelers werken we aan de financiële en wettelijke randvoorwaarden

organisatie

29

met groeiende slagkracht en impact verandert de organisatie

boerennetwerk

11

samen met boeren en landschapsorganisaties zetten we stappen naar natuur inclusieve landbouw

financiën

30

sterk projectportfolio, solide financiële basis en versterkte organisatie

welkom

6

samen werken we aan een toekomstbestendig landschap

veenweidefonds

27

samen met inspirerende en praktische pioniers banen we een weg voor vernieuwing

dank

31

samen geven we dit landschap vorm!

welkom

samen werken we aan
een toekomstbestendig
landschap

Wij.land werkt van onderop, hand in hand met een steeds groter groeiende groep boeren, aan een veerkrachtig landschap. We focussen ons op het veenweidegebied wat zo'n 125.000 hectare veengrond beslaat, als showcase naar de rest van Nederland. We hebben sinds 2016 al meer dan 400 boeren aan boord, 15% van de boeren in het veenweidegebied. Samen werken we aan een landschap dat we met trots kunnen overdragen aan de volgende generatie. Boeren die de moed hebben om te veranderen en met de natuur mee te boeren. Want Wij.land gelooft dat boeren als voedselproducenten en landschapsbeheerders juist de sleutel zijn in de transitie naar een toekomstbestendig landschap.

Veerkrachtige landbouwsystemen werken hand in hand met de natuur en bootsen de natuur na. Ze zijn divers. En hoe diverser ze zijn, hoe weerbaarder ze zijn. Gezonde bodems kunnen ernstige regenval en hevige droogte aan, ze leggen

koolstof vast, en bieden een thuis aan een veelheid aan planten, insecten en andere dieren. Ze produceren gezond voedsel en verbinden burgers hieraan. En hoe diverser een boerenbedrijf is ingericht, hoe meer stromen van inkomen ze hebben en op termijn beter bestand tegen veranderingen in het klimaat. Boeren hebben meer dan de helft van de grond in Nederland in handen. Juist daar kan, en moet de grootste transitie plaatsvinden.

Maar dit kunnen we niet alleen. Alleen sámen kunnen we dit landschap vormgeven. We hebben iedereen nodig. Van boeren tot burgers, beleidsmakers tot kunstenaars, natuurorganisaties tot ondernemers. Bruggenbouwers, eigenwijze innovators en stabiele doorkachelaars. Juist deze diversiteit – allemaal op onze eigen manieren vanuit onze eigen rollen – is broodnodig in een landschap dat altijd in beweging is. We bouwen bruggen en creëren ruimte voor verbinding. Met elkaar, en met het land.

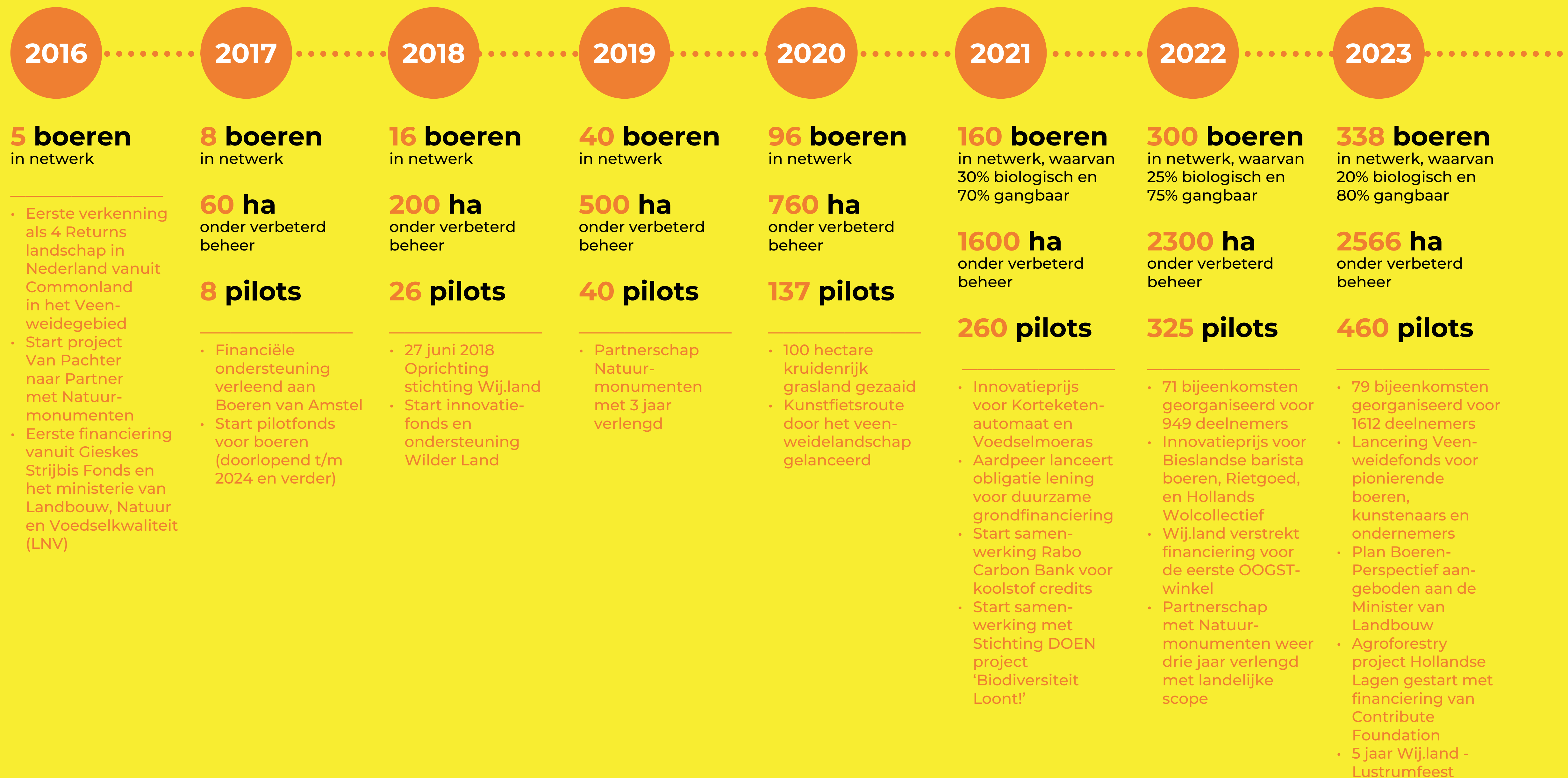
Boeren die de moed hebben om te veranderen en met de natuur mee te boeren – zij zijn de sleutel in de transitie naar een toekomstbestendig landschap.

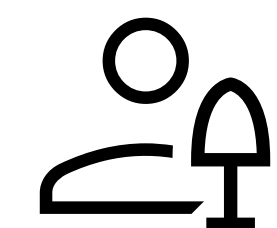
groeipad

**wij.land van start tot
2024, met de laarzen in
het veen en de ogen op
de horizon**

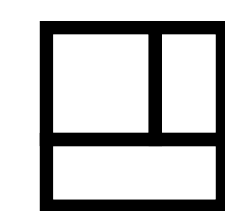

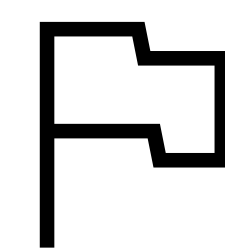
2024

 421 boeren

in netwerk, waarvan 25 % biologisch en 75% gangbaar

 3903 ha

onder verbeterd beheer

 708 pilots

- 61 bijeenkomsten georganiseerd voor 1453 deelnemers
- 4 nieuwe pioniers gefinancierd door het Veenweidefonds
- Ruim 9.000 agroforestry-planten (50 soorten) geplant, inclusief 2,5km voeder- en eetbare hagen, 1 voedselbos, en 1 notenboomgaard
- ~950 hectare met natuurinclusieve maatregelen, 36km slootbeheer, 2.350 uur werk beloond binnen ecosysteemdiensten pilots
- 5 bijeenkomsten georganiseerd over agricycling in Provincie Utrecht met meer dan 100 geïnteresseerde boeren als resultaat

boerennetwerk

samen met boeren en
landschapsorganisaties
zetten we stappen naar
natuurinclusieve landbouw

De kern van ons werk is heel praktisch aan de slag gaan met individuele en groepen boeren. Wij.land ontwikkelt samen met de boeren pilots waarin we oplossingen testen die bijdragen aan een toekomstbestendig landschap. Zo leren we samen hoe natuurinclusieve landbouw eruitziet in dit gebied, wat werkt en niet werkt. Pilots op eigen bedrijf waarbij bijvoorbeeld geëxperimenteerd wordt met duurzamer

bodembeheer, met afbouw van kunstmest en opbouw van leven in de bodem. Pilots over hoe je kruiden kunt zaaien én behouden in je grasland, goed voor de koe én de biodiversiteit.

Gezamenlijk creëren we een lerend netwerk, waarbij inzichten opgehaald en gedeeld worden. Boeren leren graag van andere boeren, en dat faciliteren we volop. We zijn er voor iedereen

Aan de keukentafel hebben we een luisterend oor voor de boer. Zonder oordeel ontvangen we hun nieuwsgierigheid om aan de slag te gaan: ‘kom maar, wij gaan met je mee’.

die nieuwsgierig is naar hoe je toekomstbestendiger kunt boeren, of dat nou gaat om meer kennis over bodemleven of aan de slag gaan met innovatieve teelten. . Een deel van de boeren in ons netwerk zijn echte pioniers; koplopers van de landbouw van de toekomst die zich thuis voelen bij ons om te sparren over volgende innovaties en stappen in de transitie. 75% van de boeren in ons netwerk boert ‘gewoon’ gangbaar – niet biologisch. Ook begeleiden we individuele bedrijfstransities naar natuurinclusief. Deze individuele transities gebruiken we weer om van te leren en delen we als inspiratiebron naar de rest van het netwerk, en de buitenwereld. We gaan nog net niet mee naar het gesprek met de bank, maar we begeleiden verder alle facetten: van het creëren van een droom voor hun toekomst en die van hun opvolgers, tot het maken van het transitieplan, begeleiden van de eerste stappen en de financiële doorrekeningen hiervoor.

Wat ons misschien wel nog het meeste kenmerkt is onze manier van werken: aan de keukentafel hebben we een luisterend oor voor de boer. Zonder oordeel ontvangen we hun nieuwsgierigheid om aan de slag te gaan: ‘kom maar, wij gaan met je mee’. We zien dat door deze open houding en door praktisch te beginnen boeren zich aan ons binden en zelf ervaren en geïnspireerd worden door mede-boeren. Daardoor zijn we van 5 boeren in 2016 naar meer dan 400 boeren gegroeid in 2024 (ongeveer 15% van de totale boerengemeenschap in het westelijk veenweidegebied).

aan de slag met de bodem, mest en water

We merken al jaren dat er grote interesse is onder boeren in bodemgezondheid. Een gezonde bodem is de basis. We organiseerden bodemcursussen voor 30 boeren, waarin ze leerden over de opname van voedingsstoffen, de rol van mest en werken met streefwaarden. Minstens zo belangrijk was het vergroten van werkplezier: met meer vertrouwen en plezier aan de slag op je eigen grond.

Ook op het gebied van mest zaten we niet stil. In kleine studiegroepen werkten 10 boeren aan betere drijfmest – zachter voor het bodemleven en goed voor de grasgroei. Ze deelden ervaringen, pasten nieuwe inzichten toe en vonden wat bij hun manier van werken past.

Samen met Earthwatch gingen we met 10 boeren aan de slag met waterkwaliteit. Ze gebruikten een FreshWaterWatch Kit om stikstof en fosfaat in sloten te meten, maakten slootplannen en pasten ecologisch slootschonen toe. Zeven deelnemers stroomden door naar ons langjarige monitoringsproject rondom waterkwaliteit.

Sinds onze oprichting hebben we door vallen en opstaan veel geleerd over natuurinclusieve landbouw. Die lessen delen we met ons netwerk via cursussen, lezingen en bijeenkomsten. In 2024 kwamen we ruim 50 keer samen, met als kers op de taart de Boerendag. Ook startten we een boerennieuwsbrief, die snel meer lezers aantrok.

Meer
weten?

- wij.land/demonstraties-bij-de-boeren-demodag/
- wij.land/boeren-in-het-veenweidegebied-zelf-aan-de-slag-met-waterkwaliteit

hollandse lagen: agroforestry in het veenweide

~30

betrokken vrijwilligers

7

boeren

9.000+

jonge planten

2,5 km

eetbare en voederhagen

~50

soorten voor biodiversiteit

1

voedselbos

In 2024 plantten we samen met 7 boeren en ~30 vrijwilligers ruim 9.000 stuks plantgoed van ~50 verschillende soorten, waaronder 2,5 km aan voeder- en eetbare hagen, een voedselbos, en een notenboomgaard op kleigrond. Agroforestry-systemen op het boerenbedrijf kunnen een belangrijke rol spelen in het versterken van de biodiversiteit en het verbeteren van het landschap. Ze bieden schuilplaatsen en voedsel voor vogels, insecten en kleine zoogdieren, helpen de bodemkwaliteit te verbeteren, dragen bij aan waterbeheer en zorgen voor een gevarieerder en aantrekkelijker landschap. Daarnaast brengt het economische kansen doordat boeren kunnen diversifiëren met nieuwe gewassen en producten, en versterkt daarmee de veerkracht van hun bedrijf.

Binnen het door Contribute mogelijk gemaakte project Hollandse Lagen zijn vergunningen verkregen voor nieuwe aanplant in de winter van 2025. We onderzochten de aanplant, organiseerden een excursie, maakten educatieve en wervende filmpjes en werkten aan het verdienmodel. Daarnaast organiseerden we een workshop met boeren en beleidsmakers om aanbevelingen op te halen voor verbetering van wet- en regelgeving rond bomen in het landbouwsysteem.

Meer
weten?

- wij.land/wijland_projecten/hollandse-lagen/
- contribute.nl/openen-downloadbaar-bestand-prs/wij-land-jaaroverzicht-2024

brood van eigen bodem: van krachtvoer tot ambachtelijk brood

1.500 kg

lokaal meel uit
eigen oogst

80%

opbrengst als krachtvoer
voor eigen koeien

Wat begon als een experiment met eigen krachtvoer, groeide uit tot een smakelijke verrassing: vers Utrechts brood van eigen bodem. Kees en Marjan van der Vaart teelden op zandrijke kleigrond in Oud-Zuilen stroken wintergraan en veldbonen. Daarmee wilden ze hun melkkoeien voorzien van voedzaam wintervoer — en dat lukte. Zo'n 80% van de opbrengst, goed voor 4 à 5 ton per hectare, werd verwerkt tot krachtvoer.

De overige 20% van de oogst kreeg een bijzondere bestemming. Deze granen werden apart verwerkt, geanalyseerd en gemalen door een lokale molen. Het resultaat: 1.500 kilo ambachtelijk meel, bestemd voor een bakker in Loenen aan de Vecht én voor verkoop aan huis op de boerderij.

Dit verhaal illustreert een bredere beweging: de zoektocht naar nieuwe vormen van landbouw die natuur, voedselproductie en recreatie met elkaar verbinden. Dit vraagt om boeren die willen experimenteren én om randvoorwaarden die vernieuwing mogelijk maken.

Wij.land hielp Kees en Marjan bij het uitproberen van de gemengde teelt en voerde gesprekken met de Gemeente Utrecht over passende pachtvormen. Zo kwam er ruimte voor ander grondgebruik en ontstonden nieuwe kansen voor verbinding met de omgeving en recreatie in het landschap.

Een experiment om mee door te gaan dus: in de herfst van 2024 is opnieuw ingezaaid, met oogstverwachting in augustus of september 2025.

Meer
weten?

► wij.land/brood-van-eigen-bodem/

agricycling: bermmaaisel als bodemverbeteraar

Hoe kunnen we waardevolle nutriënten en mineralen uit reststromen weer terugbrengen in de bodem? En hoe kunnen we zorgen dat boeren niet het verdienmodel zijn, maar een beter verdienmodel hebben? Dat zijn de centrale vragen binnen Agricycling. In dit circulaire initiatief wordt bermmaaisel – normaal gesproken een afvalstroom – op het erf van boeren gecomposteerd en als bodemverbeteraar uitgereden over het land. Zo sluiten we de kringloop en versterken we de bodem op een natuurlijke manier.

In de provincie Utrecht hebben we het afgelopen jaar vijf bijeenkomsten georganiseerd om te verkennen of er interesse is in het opzetten van een Agricycling-coöperatie, vergelijkbaar met het succesvolle voorbeeld in Friesland. Het enthousiasme was overweldigend: meer dan 100 boeren gaven aan graag met bermmaaisel aan de slag te willen – zowel voor de bodemgezondheid als vanwege de potentie als verdienmodel.

Ook de samenwerking met gemeenten krijgt vorm. Verschillende gemeenten toonden zich enthousiast en willen samen met boeren in hun regio werken aan lokale compostkringlopen.

Meer
weten?

- wij.land/agricycling-samen-met-boeren-en-gemeenten-werken-aan-een-groenere-toekomst/
- wij.land/agricycling-in-utrecht/

leren van gebiedsprocessen

Gebiedsprocessen zijn cruciaal voor een succesvolle landbouwtransitie. Ze bieden de noodzakelijke context om natuur, landbouw en andere belangen te verbinden, en creëren een gezamenlijk kader waarin verschillende partijen – van boeren tot overheden en natuurorganisaties – met elkaar in gesprek gaan en samenwerken. Alleen zo ontstaan gedragen oplossingen die duurzaam zijn én aansluiten bij de lokale realiteit.

In Spaarnwoude werkten we in 2024 met 9 bedrijven, VeenVitaal en de provincie aan een gezamenlijk bodemplan voor de polder. Dit plan, gebaseerd op bodemonderzoek en praktijkervaring, vormt een vertrekpunt om natuur- en productiebelangen – zoals weidevogels en graslandbeheer – met elkaar te verzoenen. Tegelijkertijd ontstond een veilige ruimte waar boeren, ambtenaren en bestuurders open konden spreken over de toekomst van het gebied, inclusief uitdagingen rond natuur, milieu, leefbaarheid en agrarische bestaansmodellen.

Rond de Kagerplassen begeleidt Wij.land sinds twee jaar een gebiedsproces op verzoek van boeren uit de regio. Ondanks onzekerheid in landbouw- en natuurbeleid leeft de overtuiging dat samenwerking betere resultaten oplevert dan ieder voor zich, ondanks onderlinge verschillen. Wij.land helpt bij het creëren van een veilige dialoog en het samen ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor het gebied.

Deze processen zijn voor Wij.land waardevolle leeromgevingen en experimenteerruimte om impact te maken voorbij de grenzen van een individueel bedrijf. We versterken niet alleen de samenwerking tussen betrokkenen, maar ontwikkelen ook nieuwe kennis en werkwijzen voor een toekomstbestendig landschap.

boerenperspectief

Danielle de Nie, oprichter van Wij.land, spreekt regelmatig met boeren uit verschillende regio's. Wat haar vooral opviel, is de grote behoefte aan een neutrale sparringpartner – iemand met kennis van zaken, maar onafhankelijk van commerciële partijen in de agro-industrie. Vanuit die vraag ontstond het plan BoerenPerspectief, tot stand gekomen in nauwe samenwerking met BoerenNatuur, De Plaatsen, Transitiecoalitie Voedsel en Boerenraad.

In 2024 kregen we groen licht van het ministerie van LNV om hiermee aan de slag te gaan. Het afgelopen jaar stond in het teken van de voorbereidingen voor de opening van 7 knooppunten waar boeren terecht kunnen voor begeleiding, kennisdeling en inspiratie. Of het nu gaat om bedrijfsuitbreiding, verduurzaming, het overwegen van bedrijfsbeëindiging of andere toekomstkeuzes – BoerenPerspectief biedt ondersteuning op maat. Met een vast aanspreekpunt als klankbord helpt het initiatief om ambities te verhelderen, keuzes af te wegen en realistische vervolgstappen te zetten. Wij.land neemt deel aan knooppunt Noord-Holland en Utrecht West dat eind 2024 financiering ontving om in 2025 open te gaan voor boeren.

Meer
weten?

► boerenperspectiefnoordholland.nl/

rand- voorwaarden

samen met overheid,
marktpartijen en andere
systeemspelers werken
we aan de financiële en
wettelijke randvoorwaarden

Ruimte maken voor transitie

De omslag naar natuurinclusieve landbouw vraagt meer dan alleen inzet op het erf. Als we echt willen opschalen en natuurinclusieve landbouw toegankelijk en houdbaar maken voor álle boeren, is het nodig dat het hele landbouw- en voedselsysteem meebeweegt. Grote drempels waar natuurinclusieve boeren en boeren in transitie tegen aan lopen zijn het verdienvermogen en wet- en regelgeving.

Daarom werken we samen met overheid, banken, marktpartijen, NGO's en wetenschappers aan oplossingen die niet direct bijdragen aan de verandering van één boer, maar die de randvoorwaarden scheppen en ruimte maken voor de duurzame omslag van álle boeren.

Van beleid tot praktijk

De kracht zit in verbinding en werken aan concrete oplossingen. Hiervoor moet de praktijk op het erf doorklinken in de besluitvorming en beleid. Zo nodigen we bijvoorbeeld

groepen ambtenaren van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), provincies en gemeentes uit om in gesprek te gaan met boeren om hen bewust te maken van de hindernissen waar deze boeren tegen aanlopen in beleid en wederzijds begrip te creëren. We werken samen met bedrijven en banken aan concrete oplossingen zoals het financieel belonen van diensten die boeren leveren aan de maatschappij. Doormiddel van pilots en onderzoek bouwen we bewijsvoering op die weer invloed hebben op beleid.

Van hoofd naar hart

Zo bouwen we bruggen. Om ruimte te maken voor verandering en in elkaars leefwereld te duiken, moet je van het hoofd naar het hart zakken. We betrekken daarin vaak kunstenaars. Via muziek, gedichten, beeld, en andere vormen maken we bespreekbaar wat moeilijk bespreekbaar is, verbeelden we samen hoe de toekomst eruit kan zien, en zien we de mens ín het systeem.

**Als we echt willen
opschalen en natuurinclusieve
landbouw toegankelijk en
houdbaar maken voor álle
boeren, is het nodig dat het
hele landbouw- en voedsel-
systeem meebeweegt.**

ecosysteemdiensten

42 bedrijven
deden mee aan
tenminste 1 pilot

In **3**
provincies

36 km
slootbeheer beloond

~950 unieke
hectare met maatregelen
beloond

2.350
uur
werk vergoed

Bijna
€190.000
resultaatbeloningen
uitgekeerd

Ecosysteemdiensten, landschapsdiensten, groen-blauwe diensten, landschapsbeheer, ecosysteembeheer – als sector zijn we er nog niet helemaal uit hoe we het zorgen voor het landschap precies willen noemen. Wat wél duidelijk is: boeren kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan biodiversiteit, waterkwaliteit, bodemgezondheid en schone lucht. Daar profiteren we allemaal van, maar zolang een eerlijke vergoeding ontbreekt, is het voor boeren vaak niet rendabel om hierin te investeren.

Wij.land werkt daarom stap voor stap aan verschillende proposities waarin boeren worden beloond voor hun positieve impact op het landschap. In 2024 rondde we drie projecten af die hieraan bijdroegen. In de Rabo Carbon Bank-pilot ontwikkelden we de Wij.land Koolstofwijzer, waarmee boeren inzicht kregen in hun koolstofvastlegging en de mogelijkheid om klimaatcredits te verdienen. In twee projecten rond het beprijzen van ecosysteemdiensten onderzochten we samen met agrarische collectieven Rijn, Vecht & Venen en Rijn & Gouwe Wiericke de kosten voor boeren om deze diensten te leveren en wie bereid is daarvoor te betalen. Ook zette we een kunst-pilot op: met *Toekomstperspectieven* koppelden we kunst aan landschap door de verkoop van 3 originele kunstwerken en reproducties hiervan werkten we aan het realiseren van 2000 meter ecologische slootkant bij boer John en Saskia Joha en creëerden we op een unieke manier aandacht voor ecosysteemdiensten.

Meer
weten?

► wij.land/wijland_projecten/ecosysteemdiensten/

kosten- baten analyse

Steeds meer melkveehouders verduurzamen hun bedrijfsvoering, maar is natuurinclusieve melkveehouderij financieel haalbaar? In dit project onderzoeken we, samen met boeren uit heel Nederland, de economische impact van deze transitie. Wat dit project uniek maakt, is dat het is gebaseerd op daadwerkelijke praktijkdata uit de boekhoudingen van boeren die al stappen zetten richting verduurzaming.

In 2024 breidden we het onderzoek en de studiegroepen uit naar meer dan 90 deelnemers. De eerste resultaten laten zien dat een goed inkomen mogelijk is, maar dat de routes ernaartoe sterk verschillen. Sommige boeren besparen op kunstmest en krachtvoer, terwijl anderen aanvullende inkomsten genereren via nevenactiviteiten. Tegelijkertijd kunnen investeringen en grondgebrek uitdagingen vormen.

De inzichten helpen boeren om weloverwogen keuzes te maken en bieden beleidsmakers waardevolle inzichten om beleid beter af te stemmen op de praktijk. In 2025 publiceren we een nieuw rapport met de bevindingen van het afgelopen jaar.

Meer
weten?

► wij.land/ontdek-kosten-baten-transitie-2023/

fieldlab groene hart

In 2024 sloot Wij.land zich aan als partner in het Fieldlab Groene Hart. In 2024 werd samen met de partners Boeren met Perspectief (penvoerder) BoerenNatuur Zuid-Holland (in afstemming met collectieven Noord-Holland en Utrecht) en KTC Zegveld gewerkt aan een plan om de komende 5 jaar een veilige praktijkomgeving te bieden voor boeren waar we samen kunnen leren en experimenteren met innovaties. Het doel van het Fieldlab Groene Hart is om de melkveehouderij in het Groene hart versneld te verduurzamen door het delen van kennis en het ondersteunen van implementatie van innovaties, zowel technisch, economisch, natuurlijk als sociaal.

In 2024 organiseerden we een aantal bijeenkomsten en dienden we het plan in bij het rijk en de provincies, waar we na de zomer van 2025 mee aan de slag hopen te kunnen gaan. We hebben in het plan 6 ontwikkelrichtingen onderscheiden. Kansrijke routes die er voor boeren in het veenweidegebied liggen om aan de maatschappelijke opgaven bij te dragen én daarbij een duurzaam verdienmodelmodel te hebben. Maar er valt nog veel te innoveren op deze routes om daar te komen. De ambitie is daarom dat we de komende 5 jaar gezamenlijk >120 boeren begeleiden met innovaties en stappen in deze ontwikkelrichting. De expertise en bijdrage van Wij.land zal met name liggen op de ontwikkelrichtingen 1 Extensivering, 2 Management & Low Cost en 6 Alternatief Grondgebruik.

Meer
weten?

► wij.land/fieldlab-groene-hart-samenwerken-aan-perspectief/
► fieldlabgroenehart.nl/

verbinding tussen beleid en praktijk

Welkom in het wij.land is een doorlopende serie bijeenkomsten waarbij we verschillende systeemspelers uitnodigen om met boeren in gesprek te gaan. In 2024 organiseerden we meerdere van dit soort bijeenkomsten.

In januari werden we uitgenodigd door LVVN om op het ministerie aan zo'n 90 medewerkers te komen vertellen over het werk van Wij.land. Dat deden we natuurlijk graag maar we kozen ervoor om vooral ook boeren aan het woord te laten. In een korte video vertelden een aantal Wij.land boeren wat zij van LVVN nodig hebben en we namen boer en uitvinder Joost Samsom mee die indruk maakte met zijn onuitputtelijke kennis. Na aanleiding van deze middag brachten we later in het jaar ook nog een aantal beleidsmakers en boeren bij elkaar om kennis en informatie uit te wisselen over weidevogelbeheer.

**Drie Wij.land boeren
gingen in gesprek over
waar zij tegen aanlopen in
de transitie naar natuur-
inclusieve landbouw.**

Provincie Utrecht kwam met 30 beleidsmakers van verschillende afdelingen samen leren over beleid in de boeren praktijk. Op het bedrijf van Willem van de Linden in Tienhoven lieten we aan de hand van verschillende casussen boeren en ambtenaren met elkaar in gesprek gaan. Het was een inspirerende middag waarbij de beleidsmakers van de Provincie Utrecht zich voornamen om praktijk en beleid beter op elkaar af te stemmen.

Ook organiseerden we een werkbezoek voor een delegatie van RVO, waaronder Lisette Broersen Hoofddirecteur Transitie en Frank de Jonge Hoofddirecteur Publieke Dienstverlening. Drie Wij.land boeren gingen in gesprek over waar zij tegen aanlopen in de transitie naar natuurinclusieve landbouw. Frank de Jonge deelde na het bezoek een treffende post op zijn LinkedIn:

Frank de Jonge
Hoofddirecteur Publieke Dienstverlening

“Wat mij enorm raakte in hun verhalen, was hoe groot de risico’s zijn die deze ondernemers soms moeten nemen. Onduidelijkheid over regelgeving en lange doorlooptijden voordat subsidies worden uitgekeerd, maken het lastig om noodzakelijke investeringen te doen. Dat remt vooruitgang en zet hun toekomst onder druk.

Daarom moeten we kijken hoe we deze drempels kunnen wegnemen en kunnen zorgen voor meer duidelijkheid en voorspelbaarheid. Als boeren weten dat ze op ons kunnen rekenen, durven ze de noodzakelijke stappen te zetten om te investeren in de toekomst van hun bedrijf.

Wij.land speelt hierin een cruciale rol. Zij werken nauw samen met veehouders en begeleiden hen in de transitie naar natuur-inclusieve landbouw. Dit partnerschap laat zien hoe belangrijk het is om kennis te delen en elkaar te versterken.

Wat mij bijblijft is het enorme doorzettingsvermogen van deze veehouders. Ondanks de onzekerheid blijven ze zoeken naar mogelijkheden om hun bedrijf toekomstbestendig te maken. Daarom wil ik ervoor zorgen dat we deze ondernemers niet alleen horen, maar ook echt gaan helpen.”

► [Klik hier voor originele post](#)

groene oceaan

De polder hier
Die voelt soms als een oceaan
Een zee van groen en regelgeving
Je wil wel koers bepalen
Maar er is geen land in zicht
Alleen een lege horizon
Geen stip
Geen streep
Geen punt

Je kinderen
Die worden later boer
Dat weten ze heel zeker
Ze zien jou aan het roer
En dromen zich al kapitein

Dus leer je ze om uit te kijken
Naar de nesten in het land
Zoals die van de tureluur
Die bijna niemand weet te vinden

Je leert ze over sloten
En wanneer je ze moet schonen
Over de onschatbare waarde van blauw grasland
Vol van kleur en leven
Je leert ze alles wat je weet
Alles wat je door kunt geven

Maar steeds vaker kom de vraag
Uit de diepte boven drijven
Moeten we ze
die nog te leven droom uit handen nemen?
laten stukslaan op de golven
laten mengen met het water
tot er niets van over is

Want zelfs hier
In deze groene oceaan
Vol van kleur en leven
Is varen zonder koers
Geen toekomst die je door wil geven

Wij.lander Lou Schiphorst schreef dit gedicht op basis van een gesprek met Willem van der Linden waar de bijeenkomst met Provincie Utrecht plaatsvond. De woorden die je leest zijn Willem's woorden. Het gedicht werd voorgelezen tijdens de bijeenkomst om invoelbaar te maken hoe een boer deze tijd en transitie waarin we zitten beleeft en om ruimte te maken voor de aanwezigen om zich kwetsbaar op te stellen tijdens de dag.

veenweide- fonds

samen met inspirerende
en praktische pioniers
banen we een weg voor
vernieuwing

Het Veenweidefonds is in 2024 uitgegroeid tot een belangrijke tool in onze missie voor een inspirerend, biodivers en toekomstbestendig landschap. In het afgelopen jaar hebben we vier nieuwe projecten ondersteund, zijn er twee lopende aanvragen begeleid en hebben we een heel aantal aanvragers op weg geholpen via een connectie in ons netwerk. Daarnaast hebben we de geleerde lessen uit het oprichtingsjaar van het fonds gebruikt voor professionalisering van het fonds en het ontwikkelen van een stevigere visie op de verbinding tussen Wij.land projecten en Veenweidefonds pilots.

In 2024 hebben de volgende vier initiatieven een bijdrage ontvangen van het Veenweidefonds:

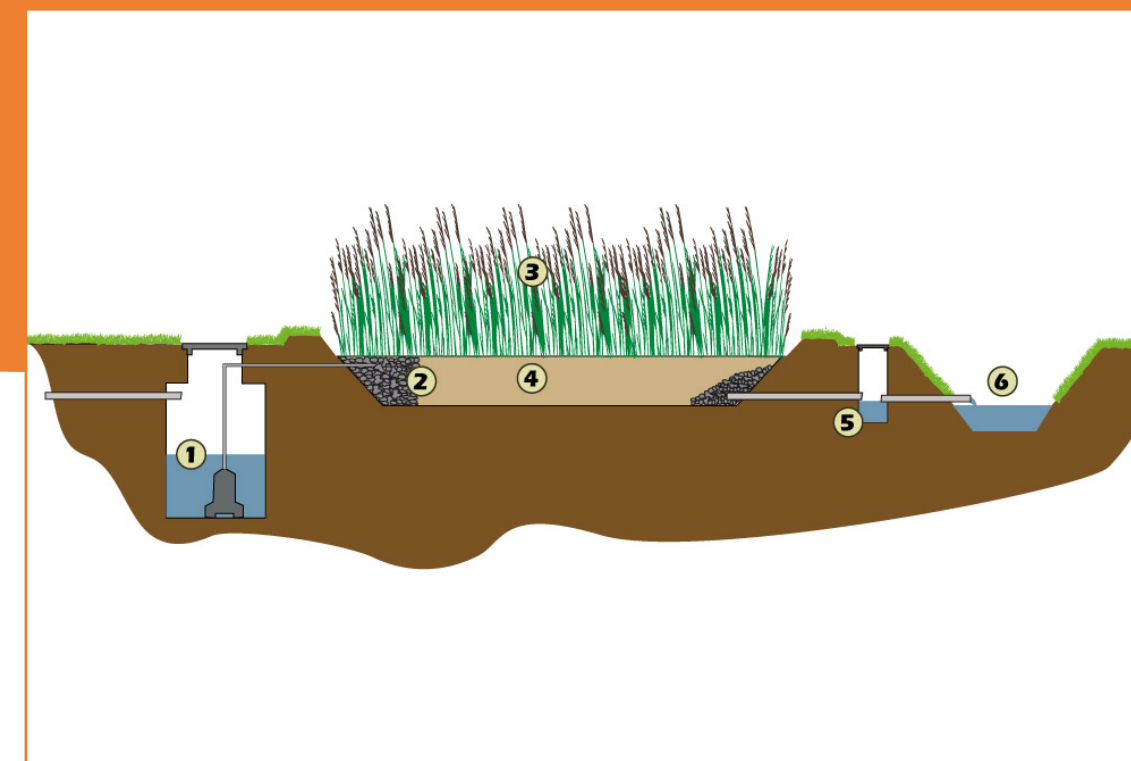
Veenmos en cranberry's in de polder

Stichting de Buffelbes experimenteert in Oude Ade met de combinatieteelt van veenmos en cranberry's. Deze natte teelten passen goed in een gebied met verhoogde waterstand en zouden een verdienmodel kunnen opleveren en tegelijkertijd veenoxidatie tegengaan. Eerder financierden we al een pilot rondom natte teelten van het Voedselmoeras.

Een landbouwsysteem geïnspireerd door het bos

Tim den Hartog van boerderij de Hartstocht en Pieter van de Ploeg van de tuinen van Hartstocht zijn onder de rook van Amsterdam een pilot gestart met een nieuwe landbouwmethode. Successielandbouw gaat uit van het principe van opeenvolging. De verschillende stadia van de groei van een bos worden nagebootst en in elke fase zijn er verschillende eetbare gewassen te oogsten. In tegenstelling tot een traditioneel voedselbos, waarbij de oogst een aantal jaar duurt, is er met successielandbouw op korte en lange termijn een verdienmodel te realiseren.

Van afvalwater naar schone sloot

Op biologische geitenboerderij de Bonte Weide heeft boer Mart-Jan de Jong een natuurlijk waterfilter aangelegd. Hiermee kan het afvalwater van de kaasmakerij gefilterd worden en stroomt het schone water terug naar de sloot. Een helofytenfilter zoals dit heet, is geen nieuwe uitvinding maar deze toepassing in het veenweidegebied is innovatief en zeker interessant voor andere boeren. De pilot is opgenomen in het Wij.land project rondom waterkwaliteit en de resultaten worden gedeeld met andere geïnteresseerden.

Een theatrale kijk op verandering

Het eerste avondmaal is een muzikale voorstelling waarbij muzikanten en publiek zich tijdens een gedeelde maaltijd verhouden tot hoe het is om te moeten of willen veranderen. Maker Mart Nooijen putte inspiratie uit diens persoonlijke transitie als non-binair persoon maar ook uit diens achtergrond als beleidsmedewerker duurzame landbouw.

► wij.land/doe-mee-met-regeneratieve-landbouw/veenweidefonds/

organisatie

**met groeiende slagkracht
en impact veranderd de
organisatie**

In februari startte Toos van Noordwijk als nieuwe directeur van Wij.land, zodat oprichter en directeur Danielle de Nie haar volle aandacht kon richten op BoerenPerspectief. Sven Sielhorst, hoofd bedrijfsvoering nam in de zomer afscheid van Wij.land. Met deze wisseling van de wacht voerden we een aantal veranderingen door om Wij.land door te laten groeien en verder te professionaliseren. De teamleiders traden toe tot het managementteam, waarmee we een organisatiestructuur hebben neergezet die mee kan groeien met de organisatie. We hebben geïnvesteerd in het verbeteren van onze managementinformatie en in het opleiden van projectleiders. De teamindeling werd verder doorontwikkeld tot drie inhoudelijke programma's met duidelijke focus en doelen, Boerennetwerk, Innovatie en Inspiratie en Verbinding. Deze overkoepelende, langjarige programma's plaatsen onze projecten in context en helpen om proactief fondsen te werven voor activiteiten die het meeste bijdragen aan een toekomstbestendig landschap en het beste aansluiten bij de behoeftes in ons netwerk.

We blijven goed luisteren naar ons boerennetwerk en alle andere partners waarmee we werken en zoeken specifiek financiering die ons in staat stelt om snel in te kunnen spelen op de behoeftes en kansen in het landschap.

Het bestuur van Wij.land werd in 2024 versterkt met Saskia Joha - Van Abswoude, Mattijs Maris en Harmen van Doorn. We namen afscheid van Roel Drost, die vele jaren als penningmeester een grote bijdrage leverde aan de organisatie. Harmen van Doorn nam deze belangrijke taak van hem over.

financiën

**sterk projectportfolio, solide
financiële basis en versterkte
organisatie**

Wij.land kijkt terug op een financieel gezond jaar. Het resultaat is iets hoger uitgevallen dan begroot en daarmee konden we onze jaarlijkse beoogde bijdrage aan de reserve realiseren. Zo blijven we bouwen aan een veerkrachtige basis voor de toekomst.

In 2024 zijn verschillende meerjarige projecten gestart. Zo bouwden we onder andere voort op bestaande initiatieven zoals de Kosten-Batenanalyse, sloten we ons aan als praktijkpartner bij ReGeNL en is Wij.land partner geworden van een van de Boerenperspectief knooppunten. Ook kregen we (brug)financiering van Stichting DOEN ontvangen die onmisbaar was om met focus verder te bouwen aan onze prioriteiten. Met een goed gevulde pijplijn van projecten is de verwachting dat de impact van Wij.land de aankomende jaren verder zal groeien.

Tegelijkertijd blijven we alert op wat onze slagkracht kan beïnvloeden. Door onze financieringsmix te verbreden en actief in te zetten op meerjarige en institutionele steun, vergroten we onze wendbaarheid. Zo kunnen we ook in een dynamische context doelgericht blijven werken aan ons landschap.

Tot slot blijft de liquiditeitspositie van Wij.land onverminderd gezond. Met een sterk projectportfolio, solide financiële basis en versterkte organisatie kijken we met vertrouwen naar de toekomst.

Zie hier ons volledig financieel jaarverslag:

► wij.land/wp-content/uploads/2025/06/Stichting-Wijland_Jaarrekening-2024-getekend.pdf

dank

samen geven we dit landschap vorm!

Dit landschap maken we met zijn allen, en daar hebben we iedereen voor nodig. Bruggenbouwers, eigenwijze innovators en stabiele doorkachelaars. Juist deze diversiteit – allemaal op onze eigen manier en vanuit onze eigen rollen – is broodnodig in een landschap dat altijd in beweging is. Daar hebben we jou voor nodig.

We zijn dan ook ontzettend dankbaar voor iedereen die met ons meebouwt: de boeren in ons netwerk die het elke dag in de praktijk waarmaken, onze partners die hun kennis, kunde en netwerk inzetten, onze financiers die ruimte creëren om te experimenteren, kritische vrienden die ons scherp houden. En nog zoveel meer.

Dus: bedankt voor jouw unieke aandeel in de transitie naar een landschap dat we met trots kunnen overdragen aan de volgende generatie!

colofon

Het jaarverslag is een uitgave van Wij.land en is uitgebracht in juli 2025.

Samenstelling

Wij.land

Grafisch ontwerp

Studio Ruben Doornweerd

Fotografie

Alle beelden die niet eigendom zijn van Wij.land, hebben we voorzien van bronvermelding.

We hebben ons uiterste best gedaan om alle rechthebbenden van het (foto)materiaal in dit jaarverslag te achterhalen. Mocht er toch beeldmateriaal zijn gebruikt zonder toestemming of vermelding, neem dan gerust contact met ons op.

Wij.land

Bezoekadres

Gein-Zuid 23
1391 JE Abcoude

www.wij.land
contact@wij.land

